

BÀN THÊM VỀ NỘI DUNG VÀ HÌNH THỨC GIÁO DỤC THỊ HIẾU THẨM MỸ CHO HỌC SINH, SINH VIÊN HIỆN NAY

FORMS AND CONTENTS OF AESTHETIC TASTE EDUCATION FOR STUDENTS IN THE CURRENT CONTEXT

Lê Hữu Ái

Trường Đại học Kinh tế, Đại học Đà Nẵng

Đinh Đức Hiền

Sở Nội vụ thành phố Đà Nẵng

TÓM TẮT

Giáo dục thị hiếu thẩm mỹ là một trong những nội dung quan trọng của chiến lược giáo dục hiện nay. Bài viết chỉ ra những đặc trưng cơ bản trong việc giáo dục thị hiếu thẩm mỹ, chỉ ra các nội dung và hình thức của giáo dục thẩm mỹ cho học sinh, sinh viên trong hệ thống giáo dục ở nước ta. Từ đó bài báo đề xuất các giải pháp nhằm hình thành thị hiếu thẩm mỹ lành mạnh cho đối tượng này. Đó là: giáo dục thị hiếu thẩm mỹ bằng văn hoá nghệ thuật; thông qua việc nêu gương *người tốt, việc tốt*; xây dựng kết cấu và nội dung chương trình của các môn học một cách toàn diện; xuất phát từ môi trường gia đình và kết hợp hài hoà giữa gia đình, nhà trường và xã hội.

ABSTRACT

Aesthetic taste education is one of the major aspects of the current educational strategy. This study deals with typical characteristics of aesthetic education and specifies the forms and contents of aesthetic education for students in Vietnam. Hence, measures are taken to help develop adequate aesthetic tastes among students. These include aesthetic education by means of activities in literature and arts, examples of “typical people and deeds”, a comprehensive development of forms and contents of curricula as well as harmonious combination of education at home, at school and in society.

1. Đặt vấn đề

Giáo dục thị hiếu thẩm mỹ đúng đắn và lành mạnh cho học sinh, sinh viên là nhằm làm cho mỗi cá nhân phát triển hài hoà, toàn diện về nhân cách, chuẩn bị cho họ bệ đỡ về mặt tinh thần, tạo ra *năng lực cá nhân* nhằm trang bị hành trang cho học tập, lao động, sáng tạo và cống hiến sau này. Vấn đề giáo dục thị hiếu thẩm mỹ cho học sinh, sinh viên ở nước ta trong điều kiện hiện nay hoàn toàn không đơn giản, có không ít những thách thức và rào cản to lớn. Do tác động mặt trái của cơ chế thị trường, ảnh hưởng của văn hoá, lối sống xa hoa, đòi trụ từ bên ngoài xã hội, thông qua phim ảnh, qua mạng internet, do những bất cập trong công tác giáo dục và quản lý của gia đình và nhà trường, ... nên có một số học sinh đã có những biểu hiện lệch lạc, thậm chí là hư hỏng ở trong lĩnh vực này ngay trong thời gian ngồi trên ghế nhà trường phổ thông, đại học. Vì vậy, cần thiết phải đánh giá một cách khách quan, tìm ra con đường và biện pháp hữu hiệu để giáo dục thị hiếu thẩm mỹ cho tầng lớp này.

2. Thị hiếu thẩm mỹ và những vấn đề đặt ra hiện nay

2.1 Thị hiếu thẩm mỹ là khả năng của con người được thực tiễn xã hội rèn luyện trong việc *đánh giá bằng cảm xúc* những tính chất thẩm mỹ khác nhau về cái đẹp, trong đánh giá nghệ thuật gọi là thị hiếu nghệ thuật. Thị hiếu thẩm mỹ tốt nghĩa là khả năng thưởng thức cái đẹp một cách chân chính, là nhu cầu tiếp thu và tạo ra cái đẹp trong lao động, trong sinh hoạt, trong ứng xử và cả trong nghệ thuật. Trình độ phát triển của thị hiếu thẩm mỹ được biểu hiện ở chỗ: nó nhận thức được *giá trị thẩm mỹ của cuộc sống và của nghệ thuật* ở mức độ sâu sắc, toàn diện đến mức nào.

Khả năng đánh giá thẩm mỹ được biểu lộ qua các nhận xét, cảm xúc, thái độ của chủ thể thẩm mỹ trước khách thể thẩm mỹ. Những người có thị hiếu thẩm mỹ phát triển bao giờ cũng là những người có trình độ hiểu biết sâu rộng, có kinh nghiệm phong phú và đời sống đạo đức lành mạnh. Nhờ vậy, sự đánh giá thẩm mỹ của họ thường là toàn diện và đúng đắn hơn cả về nội dung, hình thức về sự vật hay hiện tượng. Ngược lại, những người chưa có thị hiếu thẩm mỹ phát triển đến mức cần thiết thường có những nhìn nhận phiến diện, đánh giá sai lệch, nhất là tầng lớp thanh niên, sinh viên; chẳng hạn như: cách ăn mặc, kiểu đi đứng, giao tiếp, thú vui giải trí, quan niệm về mốt, v.v....

2.2. Giáo dục thị hiếu thẩm mỹ là *nội dung quan trọng* trong hệ thống giáo dục hiện nay. Bởi vì, nó góp phần tích cực trong việc hình thành nhân cách cho các cá nhân, nâng cao khiếu thẩm mỹ cho con người, giúp họ có khả năng nhận ra và đánh giá đúng về cái đẹp từ đó có thể sống, làm việc theo những quy luật của cái đẹp và chỉ có như vậy mới mở ra *khả năng sáng tạo cái đẹp*, chiêm ngưỡng và thưởng ngoạn nó trên cơ sở các giá trị văn hoá truyền thống của dân tộc, chuẩn bị cho thanh niên, sinh viên một hành trang bước vào đời. Vì vậy, việc giáo dục thị hiếu thẩm mỹ cho thanh niên, sinh viên thiết nghĩ cần phải tập trung giải quyết một số vấn đề sau đây:

Thứ nhất, xây dựng thị hiếu thẩm mỹ cho thanh niên, sinh viên nghĩa là tập trung vào giáo dục khát vọng sáng tạo cái đẹp, hoàn thiện về nhân cách, tạo ra các chuẩn mực nhằm định hướng các giá trị của cuộc sống. Nó sẽ được thực tiễn hoá bằng các phong trào như: *Tuổi trẻ xung kích, học tập vì ngày mai lập nghiệp, Tuổi trẻ sáng tạo, Tuổi trẻ với tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh,....*

Thứ hai, hình thành khát vọng sống cao đẹp cho thanh niên, sinh viên. Có thể nói, đã là con người chân chính thì ai cũng ước muốn vươn tới Chân - Thiện - Mỹ, thực chất là *cái đúng, cái tốt và cái đẹp*. Cái đẹp đối với học sinh, sinh viên nghĩa là sống có lý tưởng, khát khao chiếm lĩnh những đỉnh cao trong khoa học, yêu lao động, yêu thiên nhiên, xả thân vì nghĩa lớn.

Thứ ba, xây dựng lối sống đẹp, sống tình cảm, ứng xử có văn hoá trong các quan hệ giữa người với người. Tình cảm đẹp không chỉ dừng lại trong ý nghĩ mà quan trọng hơn nó phải xuất phát từ những hành động cụ thể, dù là nhỏ nhất và phải được khơi nguồn từ sự cảm thông, chia sẻ, với nguyên tắc “hãy làm những việc cho người khác mà mình muốn người khác làm cho mình”.

Thứ tư, tạo ra môi trường sáng tạo, lành mạnh cho học sinh, sinh viên đặc biệt là trong việc thường thức và sáng tạo nghệ thuật. Mỗi học sinh, sinh viên ai cũng mong muốn tìm kiếm cho mình một không gian thường thức và sáng tạo nghệ thuật và chỉ với môi trường đó mới có thể phát huy được mọi năng lượng tiềm ẩn trong mỗi cá nhân, kích thích họ hình thành những nhu cầu thẩm mỹ chính đáng, những suy tư thân thiện trước tự nhiên, xã hội và chính bản thân con người.

3. Nội dung và hình thức giáo dục thị hiếu thẩm mỹ cho thanh niên, sinh viên

3.1. Những cơ sở khách quan của việc giáo dục thị hiếu thẩm mỹ cho thanh niên, sinh viên

Một là, giáo dục thị hiếu thẩm mỹ phải được xây dựng trên quan điểm giáo dục toàn diện. Sẽ là sai lầm nghiêm trọng khi nghĩ rằng, chỉ cần trang bị kiến thức chuyên môn, thao tác kỹ thuật nghiệp vụ mà lại không chú trọng giáo dục nhân cách làm người, thị hiếu thẩm mỹ. Về vấn đề này Anbe Anhxtanh đã từng nhận xét “Là một sự thiếu sót nếu chỉ dạy cho con người một ngành chuyên môn. Bằng cách đó anh ta chỉ trở thành một loại máy có thể sử dụng được. Nhưng điều quan trọng là anh ta phải có một cảm giác sinh động về cái gì đáng giá để phấn đấu... Về cái gì đẹp và tốt về mặt đạo lý. Nếu không anh ta với kiến thức chuyên môn hóa sẽ giống như một con chó được huấn luyện tốt hơn là một con người phát triển hài hòa. Anh ta phải hiểu biết về động cơ của con người, những ảo tưởng và đau khổ của họ để có một thái độ đúng với người đồng loại và với cộng đồng”.

Hai là, lấy đối tượng người học làm trung tâm của giáo dục thị hiếu thẩm mỹ. Việc nâng cao năng lực cảm thụ thẩm mỹ cho học sinh, sinh viên phải được thực hiện trên cơ sở tôn trọng nhân cách của học sinh, sinh viên, phát huy tính chủ động, tích cực của các em trong suốt quá trình giáo dục. Giúp các em hình thành được những giá trị, những chuẩn mực thẩm mỹ cao đẹp phù hợp với lý tưởng sống, đồng thời kiên quyết khắc phục mọi biểu hiện của những tư tưởng, lối sống không lành mạnh.

Ba là, giáo dục thị hiếu thẩm mỹ phải gắn liền giữa lý luận với thực tiễn. Về nguyên tắc này Hồ Chủ tịch đã từng khẳng định: Lý luận mà không có thực tiễn là lý luận suông, ngược lại thực tiễn mà không có lý luận dẫn đường là thực tiễn mù quáng. Vì vậy, để thực hiện giáo dục thị hiếu thẩm mỹ đúng đắn đòi hỏi phải gắn nó với thực tiễn sinh động thông qua những sinh hoạt hàng ngày và phương pháp truyền thụ tích cực của chủ thể truyền đạt.

3.2. Theo chúng tôi, để thực hiện giáo dục thị hiếu thẩm mỹ một cách có hiệu quả, cần phải thực hiện một số các biện pháp cơ bản sau đây

Thứ nhất, giáo dục thị hiếu thẩm mỹ bằng văn hoá nghệ thuật. Ngày nay, không ai có thể nghi ngờ và phủ nhận rằng văn hoá nghệ thuật chân chính có tác động mạnh mẽ đến tình cảm con người, đến tư tưởng và hoài bão, tiếp thêm cho họ có sức mạnh phi thường vượt qua những thử thách cam go. Vì sao văn hóa và nghệ thuật tác động mạnh mẽ đời sống tinh thần của con người đến vậy? Bởi vì, nghệ thuật nào cũng có ba chức

năng cơ bản là phản ánh đời sống hiện thực, giáo dục tư tưởng và gây cảm hứng thẩm mỹ. Nếu biết sử dụng các loại hình nghệ thuật chân chính, có định hướng thị hiếu thẩm mỹ thì sẽ gây được cảm xúc thẩm mỹ lành mạnh, tự nó tạo ra cơ chế để gìn giữ các giá trị văn hóa, hướng con người vươn tới cái đẹp, tự nó sẽ tạo ra cơ chế phản ứng lại những phản giá trị trong văn hóa. Bởi vì, cái đẹp chính là yêu cầu sống, cái đẹp tạo ra ý chí, tình thương một cách bền vững và sâu sắc.

Thứ hai, giáo dục thị hiếu thẩm mỹ thông qua việc nêu gương *người tốt, việc tốt*. Như chúng ta đã biết, trong bối cảnh hội nhập, những mặt trái do cơ chế thị trường là không nhỏ, lối sống thực dụng, quay lưng lại với các giá trị truyền thống dân tộc, tôn thờ đồng tiền, tệ nghiện hút, cờ bạc, mại dâm đã và đang phát triển và rất khó kiểm soát. Để hạn chế, đẩy lùi các hiện tượng này cần phải tạo ra được một tổng hợp lực trên mọi lĩnh vực, trong đó có việc giáo dục thị hiếu thẩm mỹ cho lớp trẻ. Bằng nhiều hình thức đa dạng, phong phú như: báo cáo chuyên đề, thông tin, quảng cáo, bài trừ các tệ nạn mê tín, dị đoan, văn hóa phẩm độc hại, đẩy mạnh tuyên truyền những nét đặc trưng của văn hóa dân tộc, của các vùng, miền, đa dạng hóa các hoạt động lễ hội. Đẩy mạnh việc tổ chức cuộc vận động “Tuổi trẻ sống đẹp” “Sống làm việc theo Hiến pháp và Pháp luật” xây dựng nếp sống văn hóa cơ sở, văn minh học đường, đẩy mạnh các hoạt động thể dục thể thao... Hình thức giáo dục thị hiếu thẩm mỹ bằng tấm gương *người tốt, việc tốt* là sáng kiến đầu tiên của Hồ Chí Minh và trên thực tế đã phát huy hiệu quả to lớn trong xây dựng và kiến thiết đất nước. Giá trị văn hóa của dân tộc được biểu hiện một cách sinh động, cụ thể trong từng con người, từng hành vi của họ. Bởi vì người tốt, việc tốt cũng là người đẹp, việc đẹp, đó là những con người sống phù hợp với đạo đức và thẩm mỹ. Người tốt, việc tốt hiện nay là những người có ý chí vươn lên trong mọi lĩnh vực, là làm giàu bằng tài năng, ý chí trong kinh doanh, là phát minh sáng chế trong khoa học, là nhanh hơn cao hơn trong thể thao, là xả thân vì nghĩa lớn trong phòng chống tội phạm, là biết phê phán cái xấu... Mọi người tốt, việc tốt có các giá trị thẩm mỹ khác nhau nhưng đều hướng tới cái đúng, cái tốt, cái đẹp. Thông qua việc giáo dục tấm gương người tốt, việc tốt, chúng ta mới tạo ra cơ sở để hình thành lòng yêu nước, ý thức cộng đồng và tinh thần quốc tế trong sáng.

Thứ ba, giáo dục thị hiếu thẩm mỹ phải thông qua kết cấu và nội dung chương trình của các môn học một cách toàn diện, đặc biệt là các môn khoa học xã hội và nhân văn. Giáo dục thị hiếu thẩm mỹ là một quá trình thẩm thấu qua nhiều giai đoạn khác nhau, vì vậy, đây không chỉ là yêu cầu bắt buộc của bất kỳ một cấp học nào mà còn là yêu cầu khách quan của tất cả các môn học nằm trong kết cấu của chương trình giáo dục và đào tạo. Nếu chúng ta chỉ nhận thấy được vẻ đẹp trong các môn học như nghệ thuật, văn học, văn hoá học... mà không thấy được cái đẹp trong các môn khoa học tự nhiên như tính khúc triết của ngôn ngữ, lôgic của vấn đề, sự bay bổng trong tư duy... trong toán học, vật lý học, hoá học, thiên văn học, v.v... thì thật là khiếm khuyết và cuộc sống sẽ trở nên tẻ nhạt. Như Albert Einstein đã từng khẳng định: “Nghệ thuật quan trọng nhất của người thầy là đánh thức niềm vui trong lao động và trong nhận thức”. Riêng với

môn Văn học, do có các sức mạnh về hình ảnh, ngôn ngữ, đặc biệt là khả năng gây nên những ấn tượng thẩm mỹ sâu sắc, tác dụng toàn diện tới nhân cách học sinh, do đó cần được đầu tư và quan tâm đúng mức. Tương tự như vậy, “cái đẹp luôn đi chung với cái chân và cái thiện, sự đánh giá đạo đức luôn thống nhất với sự đánh giá thẩm mỹ”. Nói cách khác, cái không thiện về đạo đức, cái không đẹp trong cuộc sống, các hiện tượng như: học sinh, sinh viên bỏ học, lừa thầy, dối bạn, vô lễ với cha mẹ, hay sự vô cảm của một bộ phận thanh thiếu niên hiện nay sẽ không bao giờ được xem là đẹp. Do đó, giáo dục thị hiếu thẩm mỹ cho học sinh, sinh viên cần phải đặt nó vào vị trí đúng tầm của một nền giáo dục tiên tiến.

Thứ tư, giáo dục thị hiếu thẩm mỹ phải gắn liền với môi trường gia đình. *Nếp nhà* trong giai đoạn hiện nay đang có xu hướng mai một, lãng quên trong môi trường xã hội có nhiều biến động, nhất là trong cuộc sống náo nhiệt của chốn đô thành. Cần khẳng định gia đình vẫn là cái nôi cho sự hình thành và phát triển nhân cách của con người. Một trong những chức năng cơ bản gia đình là nuôi dưỡng, giáo dục con cái, cha mẹ không chỉ có nghĩa vụ đáp ứng các nhu cầu ăn, mặc, học hành,... của con cái mà còn phải hình thành được phương pháp dưỡng dục nhằm xây dựng và phát triển một nhân cho các thành viên trong gia đình một cách toàn diện. Chỉ với môi trường gia đình tốt, trong lành thì năng lực cảm thụ thị hiếu thẩm mỹ của học sinh, sinh viên mới được phát triển một cách có định hướng và bền vững. Để làm được việc đó, cần phải xây dựng được một gia đình mà ở đó vợ chồng hòa thuận, cha mẹ gương mẫu, hướng cho con cái biết cách tìm đến với các giá trị thẩm mỹ chân chính, tiến bộ... Đó chính là những cơ sở, nền tảng vững chắc để có được một năng lực cảm thụ thị hiếu thẩm mỹ đúng đắn.

Thứ năm, giáo dục thị hiếu thẩm mỹ phải có sự thống nhất và kết hợp hài hoà giữa gia đình, nhà trường và xã hội. Giáo dục thị hiếu thẩm mỹ là phương thức quan trọng để bồi dưỡng cảm xúc, tình cảm của con người khi đứng trước thiên nhiên, khi sống trong xã hội và khi giao tiếp giữa con người với con người. Năng lực cảm thụ thị hiếu thẩm mỹ vốn là cái mang tính cá nhân, nhưng bản chất của con người là sự tổng hoà của các mối quan hệ xã hội nên thị hiếu thẩm mỹ còn mang bản chất xã hội, gắn liền với môi trường xã hội. Chỉ thông qua các hoạt động xã hội thì trong mỗi cá nhân mới nảy sinh cái đẹp, cái tốt và cái thiện. Vì vậy, việc giáo dục thị hiếu thẩm mỹ cho học sinh, sinh viên luôn đòi hỏi phải có sự kết hợp hài hoà, biện chứng giữa ba yếu tố như đã nêu trên. Do đó, xây dựng các giải pháp có sự gắn liền giữa gia đình nhà trường và xã hội trong việc nâng cao năng lực cảm thụ thị hiếu thẩm mỹ cho học sinh là thiết thực và đem lại hiệu quả cao nhất.

4. Kết luận

Giáo dục thị hiếu thẩm mỹ cho học sinh, sinh viên là vì mục đích phát triển hài hoà cho các cá nhân về nhân cách. Vì vậy, nó phải được xem là một bộ phận quan trọng, không thể thiếu, trong chiến lược phát triển giáo dục hiện nay ở nước ta. Đó là

xây dựng nên những thế hệ con người mới nhạy bén, thích ứng trước những biến đổi mau lẹ của cuộc sống, dám chấp nhận thách thức, rủi ro, biết cảm thông, chia sẻ trước thân phận của con người, biết rung động trước cái đẹp, biết đương đầu với hoàn cảnh khó khăn bằng một ý chí mạnh mẽ và khoa học. Hình thành nên những con người biết tôn trọng và làm việc theo quy luật của Chân - Thiện - Mỹ, sống có văn hoá, tôn trọng và giữ gìn các giá trị của cộng đồng.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Albert Einsiten, *Thế giới như tôi thấy*, Nxb Tri thức, 2006.
- [2] Lê Văn Hồng, *Tâm lý học lứa tuổi và tâm lý học sư phạm*, Nxb Đại học Quốc gia, Hà Nội, 2001.
- [3] Như Thiết, *Đưa cái đẹp vào cuộc sống*, Nxb Sự thật, Hà Nội, 1986.
- [4] Đinh Văn Ân, *Giáo dục và đào tạo chìa khóa của sự phát triển*, Nxb Tài chính, Hà Nội, 2008.
- [5] Đỗ Huy, *Mỹ học với tư cách là một khoa học*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 1996.
- [6] Đỗ Huy, *Cái đẹp - một giá trị*, Nxb Thông tin lý luận, Hà Nội, 1984.